

това, в резултат на една погрешна политика на всички правителства до началото на 90-те години, в 31 от тези училища бяха създадени работилници и цехове за производство на стоки, а за самите училища бяха определени специални програми, акцентиращи върху засиленото трудово обучение. В допълнение към това голяма част от ромските деца бяха насочвани към специалните училища за умствено изостанали, без реално да имат каквато и да било умствена изостаналост, а само поради лошото владеене на български език.

Както обособените в кварталите ромски училища, така и помощните училища бяха сред най-слабо атрактивните места за упражняване на учителската професия. Това, съчетано с относителната бедност и слабата родителска заинтересованост и контрол над образователния процес, обяснява ниското качество на образованието, което ромите получаваха десетилетия наред. Така създадена и поддържана, системата на ромското образование никога не може да се отърси от структурните си дефекти. В годините на демократичния преход много от тях се задълбочиха. Премахването на допълнителното заплащане на учителския труд в кварталните ромски училища ги направи още по-слабо атрактивни. Учителите в тях не можеха да се възползват или се възползваха много слабо от създадената паралелна система на частни уроци. Продължаващата миграция от селата към градовете, обхванала активното българско население, превърна много селски училища в чисто ромски.

В контекста на тези общи проблеми негативите най-остро се проявяват по отношение на учениците роми. По данни на РИО на МОН за 2001 г. дялът на посещаващите училище роми от I до XIII клас е 10,5%, дялът на децата от възрастовата група в начална училищна степен е 19,7%, за V-VIII клас – 9,7%, а за IX-XIII клас – 1,9%. Предполага се, че дяловете на ромските ученици са много по-високи, тъй като поради негативното отношение на обществото към ромите част от тях предпочитат да скриват етническата си принадлежност. В тази ситуация в училищата, в които се учат български деца и в които обучението е със значително по-високо качество, броят на учениците прогресивно намалява. В тях се съкращават паралелки, учители, а в някои случаи и цели училища. През последните две години бяха закрити над сто училища (през 2001 г. – 24, а през 2002 г. – 92).

На фона на това демографско развитие страната е изправена пред дилемата – разширяване на мрежата на ромските училища или интегрирано образование. Няма никакво съмнение, че интегрираното образование е от всяка гледна точка по-благоприятната перспектива за развитието на образованието на ромите. Тя е и по-икономична – опитът на десегрегационни проекти, реализирани се от нестопански организации, показва, че интегрирането на ромските деца в училищата извън ромските квартали струва по-малко, отколкото издръжката на кварталните ромски училища. По подобен начин стои и въпросът със специалните училища.

По данни на инспекторатите по образованието в България има около 500 учебни заведения, в които броят на ромските деца преобладава, т.е. които са на практика сегрегирани. От тях броят на училищата е около 300, а на детските градини – около 200. Голяма част от тези училища са селски. Възможностите за интеграция на ромските деца чрез смесване с останалите деца на тяхна възраст в едно и също населено място, при което процентът на ромчетата да не бъде по-голям от 30-35%, може да се приложи само в 105 учебни заведения в страната. 68 от тях са различни по степен училища – 23 начални, 40 основни и 5 средни общообразователни. 27 е броят на предучилищните учебни заведения. Всички те се намират в по-големите населени места, където има възможности за избор на учебното заведение. Специалните (помощните) училища за деца с лека и умерена умствена изостаналост в страната са 74. В няколко общообразователни училища има открити помощни паралелки. Всички помощни училища, с изключение на едно, са на пряко подчинение на МОН. Във всички тях ромските деца преобладават или са представени с високи дялове, като средно за страната дялът им в помощните училища е около 70%. За всяко помощно училище може да се разработи програма за десегрегация, която да обхване не само ромските деца, които нямат умствена изостаналост, но и всички останали деца.

Всички описани дотук негативни факти и тенденции налагат необходимостта от съществе-